

Bogdan IONESCU

Avocat, Baroul Arad,
Arbitru pe lângă Camera de Comerț, Industrie
și Agricultură Arad

NESTEMATE DE JURISPRUDENȚĂ
– DREPT CIVIL –

Bogdan IONESCU
Avocat, Baroul Arad,
Arbitru pe lângă Camera de Comerț, Industrie
și Agricultură Arad

**NESTEMATE
DE JURISPRUDENȚĂ**
– DREPT CIVIL –

Universul Juridic
București
-2011-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2011, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
IONESCU, BOGDAN**

Nestemate de jurisprudență / Bogdan Ionescu. -

București : Universul Juridic, 2011

Bibliogr.

ISBN 978-973-127-540-6

34(498)(079.1)

REDACȚIE:

tel./fax: **021.314.93.13**

tel.: **0732.320.665**

e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL

telefon: **021.314.93.15; 0726.990.184**

DISTRIBUȚIE:

tel./fax: **021.314.93.16**

e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

LISTĂ DE ABREVIERI

alin.	alineat (ul)/alineate (le)
apud.	citat după
art.	articol (ul)/articole (le)
c.	contra
C. Ap.	Curtea de Apel
C. civ.	Codul civil
C. civ. fr.	Codul civil francez
C. civ. it.	Codul civil italian
C.c.Q.	Codul civil Quebec
C. com.	Codul comercial
C. Nap.	Codul Napoleon
C. pen.	Codul penal
C. pr. civ.	Codul de procedură civilă
CSJ	Curtea Supremă de Justiție (1990-2003)
Cass.	Curtea de Casație franceză/belgiană/italiană
dec.	decizia
dec. civ.	decizia civilă
Ed.	Editura
ed.	ediția
et seq.	și următoarele
etc.	etcaetera („și celelalte”)
ÎCCJ	Înalta Curte de Casație și Justiție
Jud.	Judecătoria
lit.	litera/literele
NCC	Noul Cod Civil
nr./no.	numărul

pag.	pagina/paginile
pct.	punctul/punctele
RDC	Revista de drept comercial
RRDP	Revista română de drept privat
S. civ.	Secția civilă
S. com.	Secția comercială
S. cont. adm. și fisc	Secția contencios administrativ și fiscal
s.n. – B.I.	sublinierea noastră – Bogdan Ionescu
t.	tomul
TGI	Tribunal de Grande Instance
TS	Tribunalul Suprem
v.	vezi/a se vedea
vol.	volumul/volumele

ARGUMENT

Colecția „Cultura juridică” dorește să fie apropiată de nevoile și preocupările juristului, ale practicianului în primul rând. În acest sens, lucrarea d-lui Bogdan Ionescu izvorăște din preocuparea unui avocat de a scoate la lumină soluții judecătorești model, reținute pentru calitatea lor.

*Publicistica juridică din România se concentrează mai ales pe jurisprudența actuală a instanțelor interne și pe cea a CEDO, respectiv a CJE. **Nestematele de jurisprudență** au un caracter de noutate, căci se înscriu însă într-o secțiune căzută în uitare în ultimele decenii. Până la turnura istorică și politică din 1948, revistele juridice românești publicau decizii franceze, italiene, belgiene și germane, în măsura în care materia tratată era superpozabilă legislativ problematicii de la noi. Au existat și culegeri de practică judiciară în acest sens, precum cele ale lui Ionașcu sau cea a lui Tomulescu. Cortina de fier a stopat brutal acest gen de lucrări, pe care lucrarea d-lui Ionescu încearcă, în mod inspirat, să îl reia.*

*Deciziile selecționate au valoare de perenitate, ceea ce ne duce cu gândul la **Grands arrêts de la jurisprudence civile**, concepute de Henri Capitant în 1930 și continuate până astăzi. Culegerea de față practică o metodă diferită de a lui Capitant, prin faptul că se limitează la dreptul comparat al țărilor cu care suntem înrudite juridic: Franța, Belgia și provincia canadiană Québec. Cititorul este invitat la lectura esențialului deciziei, propunându-i-se și comentariile personale ale autorului.*

*Cititorilor le va aparține decizia asupra utilității și pertinentei celor redată în **Nestemate**. Nouă nu ne rămâne decât să semnalăm*

un debut editorial în colecția „Cultura juridică”, cu atât mai meritoriu cu cât vine din partea unui practician care a avut răbdarea și voința de a se smulge tumultului instanței pentru a se așeza la masa de scris.

Mircea Dan Bob

PROLEGOMENE

Motto:

„Dar dacă, vrednic scormonești
Cu ochiu-n râpi adânci, de freamăt,
Citește(...)”¹

Fiecare autor, indiferent de domeniul în care se manifestă, este animat în demersul său creator de varii trăiri, a căror intensitate și vibrație depind de construcția spirituală a fiecăruia.

Ce ne-a însuflețit, personal, în această acțiune profund intelectuală? Vom răspunde: frumusețea intrinsecă a Dreptului – deoa-rece, citând o cugetare memorabilă: toate lucrurile frumoase dato-rează frumusețea lor, frumosului în sine.

Remarcabil este că, indiferent de etalonul ce-l deținem – cu a sa ineluctabilă variabilitate – și prin intermediul căruia ne punem pecetea, catalogând ceva ca fiind frumos sau antinomic acestuia, Dreptul este și va rămâne, astfel cum juristul Celsius, în superbul său aforism arhicunoscut l-a descris: *jus est ars boni et aequi*.

Frumosul are o singură înfățișare, urâtul are o mie, ne spunea autorul lui *Notre-Dame de Paris*; astfel, binele și echitatea, principiu moral și juridic care cere respectarea drepturilor fiecăruia, dreptatea însăși, nu pot purta decât chipul unic al frumosului.

Prezenta lucrare se dorește, într-o anumită măsură, un prinos. Nestematele sunt cele o sută de hotărâri judecătorești, care,

¹ Ch. Baudelaire, *Epigraful pentru o carte osândită*, tradusă de Ș. Bascovici, *apud*. Ch. Baudelaire, *Les Fleurs du Mal (Florile Răului)*, Ed. David & Litera, Biblioteca de Aur, 1998, pag. 465.

irumpând și frângând granițele timpului, se aștern apoi molcom, cronologic, pe filele acestei cărți.

Găsirea și culegerea lor nu a fost defel facilă, dimpotrivă, aceasta deoarece am tins spre un dublu țel, și anume împletirea, îngemănarea frumosului de care aminteam adineauri, cu practicabilitatea, adică cu aptitudinea de a te bucura de ceea ce este frumos prin uzitarea sa *in concreto*, respingând astfel, din fașă, o idee de frumos inutil.

În acest cadru, am căutat acele decizii de speță străine – marea lor majoritate preluate din prestigioasa jurisprudență franceză, existând totuși, deloc mai prejos, hotărâri ale instanțelor belgiene, precum și, cu parfum inedit, statuări ale instanțelor din Quebec – care să se muleze pe cadrul legislativ național, atât de *lege lata*, dar și pe viitoarele și așteptatele dispoziții ale Noului Cod Civil, conferind și păstrând astfel actualitatea și utilitatea prezentei lucrări.

Toate nestematele prezentate pot fi uzitate ca remarcabile repere jurisprudențiale și înaintea instanțelor naționale, numai un intelect mărginit – și, din păcate, cum nu puține sunt – va deza-proba o astfel de conduită.

Deloc întâmplător, din minunatul Drept Civil – deoarece aceasta este ramura eminentă avută în vedere – ne-am aplecat asupra marilor sale instituții, totuși, abordând problematica într-un evantai cromatic chiar luxuriant, atâta timp cât fiecare speță în parte tratează un subiect de sine stătător, distinct de al celorlalte, cu inevitabila existență a unor înrâuriri și conexiuni.

Mai mult decât atât, credem că susținerea propriilor argumente, bunăoară în cadrul unui litigiu, întărite prin trimiteri doctrinare și jurisprudențiale străine valoroase – firesc, fără a minimaliza cadrul național – înalță standardul respectivului act de justiție, îl profesionalizează, chiar înnobilează, nu doar din punctul de vedere al avocatului, ci per ansamblu, deoarece o „infuzie” de idei prețioase determină – sau, mai exact, ar trebui să determine – o conduită concordantă a tuturor celorlalți implicați.

După „descoperirea” celor o sută de nestemate jurisprudențiale, asupra cărora am realizat o traducere liberă, rolul nostru s-a concentrat în desăvârșirea unor veritabile „monturi”, obiectiv încercat a fi îndeplinit printr-un comentariu pe seama acestora, prin sublinierea aplicabilității lor pe planul legislativ național de *lege lata*, cât și pe viitoarele cunoscute reglementări care așteaptă a intra în vigoare. Nu ne-am limitat, însă, doar la aceste aspecte, expozeul fiind unul mai vast, astfel cum cititorii noștri vor putea singuri constata.

Dacă am reușit astfel a înfrumuseța splendidul, sau dacă doar printr-un gest simplu v-am îndemnat să priviți spre preafrumos, ori de o trăire, oricât de insignifiantă, să se fi insinuat „acolo”, determinându-vă a confirma a noastră mărturisire cu un simplu „într-adevăr”, atunci, nimic nu a fost zadarnic.

Credem că, în ciuda domeniului tehnic, de specialitate, tratat în prezenta lucrare, exprimarea ideilor trebuie să se realizeze într-o manieră de o desăvârșită eleganță, într-o veritabilă „poetică” a limbajului juridic.

Însăși introducerea de față poate induce cititorului o stare heteroclită, obișnuit fiind, într-o oarecare măsură, cu o anumită glacialitate a scrierilor juridice.

Nu constituie pentru noi un scop în sine, însă, am căutat ca și comentariul realizat să fie impregnat de o notă distinsă – chiar dacă unora le va părea pretențios, încărcat sau pompos – neputând accepta, *a fortiori* în cadrul unei lucrări, și cu toată sinceritatea, nefiind nici măcar capabili, a ne manifesta într-un limbaj cotidian, comun și banal, aceasta neînsemnând că nu tindem spre o claritate perfectă, claritate care este calitatea fundamentală a stilului.

Stilul este omul însuși, ne învăța Georges-Louis Leclerc¹, stil care, deși aflat într-o perpetuă perfecționare, are însă ca bază, ca și temelie, credem noi, ceva înnăscut, spiritul fiecăruia nefiind, nici

¹ G.-L. Leclerc (7 septembrie 1707 - † 16 aprilie 1788), baron de Buffon, a fost un naturalist, matematician, biolog, cosmolog și scriitor francez.

în incipiența vieții, aida unei file albe pe care trăirile și experiențele ulterioare o vor însemna.

Prezenta lucrare se dorește și un imbold spre o neîntreruptă și neobosită desăvârșire profesională, vizând toate profesiile juridice, dar, în special, cea mai înaltă dintre acestea, anume cea de magistrat. A nu omite esențialul, nestematele jurisprudențiale ce urmează a fi prezentate sunt opera unor magistrați și, într-adevăr, admirația este suprema bucurie a înțelegerii. Încărcată de o noblețe deosebită și în egală măsură de o imensă responsabilitate, din păcate, foarte puțini sunt cei care reușesc a se ridica la astfel de standarde, chiar elitiste putem afirma, cu toate că, *in concreto*, o profesează.

Cu riscul de a ni se imputa o oarecare naivitate ideatică, credem cu întreaga ființă că totul pornește de la lipsa iubirii – în accepțiunea platoniciană – față de Drept. Iar prin acest gol, prin această absență a iubirii, deloc paradoxal, persoanei chemate a face dreptate, chiar semenilor lui – tocmai, deoarece se prezumă că este de o înaltă, superioară ținută morală și intelectuală în domeniul dat – efectiv nu-i va păsa, fiind imună, fără o minimă remușcare, când prin soluțiile sale va pângări, profana, batjocori, viola, desacraliza Dreptul, care-i este complet indiferent, străin, nefăcând parte din propriul for interior.

Iar, să-l numim, „scenariul” prezentat mai constituie și o decelare a altor „trăsături” profund ireconciliabile cu profesia de magistrat: nu este cazul să le enumerăm, ele se cunosc, dar putem conchide că absolut toate își extrag seva dintr-o foarte slabă, chiar deplorabilă, calitate umană.

Oare suntem utopici, idealisti, infantili, când pretindem celui investit a face dreptate, doar – deoarece acest „unic” va atrage după sine toate consecințe de rigoare – a iubi dreptatea, adică însăși Dreptul?

Ne place să credem că ne-am făcut suficient înțeleși, nefiind necesar a mai insista, atât mai mult cu cât, elogiind profundul,

înalta valoare, regăsite în aceste nestemate jurisprudențiale, ce facil va fi a demasca apoi superficialul, diletantismul, nonvaloarea.

Așadar, Dreptul va fi așezat pe acel piedestal grandios unde îi este locul, doar atunci când instanțele – iubindu-l și respectându-l ca elemente indisociabile – vor conștientiza privilegiul imens ce le-a fost acordat: anume posibilitatea de a da naștere la veritabile capodopere, la monumente de logică juridică, la cugetări memorabile, care să nu se clinească nicio clipă, dăinuind etern, în curgerea implacabilă a timpului.

Vă oferim în acest sens, mai departe, o sută astfel de nestemate jurisprudențiale, pe care fiecare dintre noi le va percepe, exact în funcție de câtă iubire sălășluiește în el, față de splendida știință-artă a Dreptului.

Următoarea idee a luat naștere și am notat-o la momentul desăvârșirii prezentei lucrări. Este ceea ce am simțit după acest periplu – pe care l-am perceput autentic spiritual – prin tot ce are Dreptul mai frumos. Actul de justiție din România – nu excedem arealul, neavând informațiile corespunzătoare – este unul profund bolnav. Cine crede că retezând „capul monstrului” va deveni izbăvitorul sistemului se înșeală amarnic. Aici nu există un „cap”, ci un veritabil conglomerat. În locul celui tăiat cu o singură lovitură măiastră se vor mlădia înmulțite altele, poate și mai îngrozitoare. Cu toate acestea, avem atâta nevoie de cavaleri ai tristei figuri.

Poate se va înțelege astfel, mai bine, de ce această carte își are ca motto câteva versuri din „Epigraf pentru o carte osândită” ale inegalabilului poet francez Charles Baudelaire.

Arad, 12 februarie 2011

AUTORUL

1. Vânzare. Cal. Acțiune redhibitorie

Vânzarea unui cal atins de o boală specifică este supusă acțiunii redhibitorii.

Toulouse, 11 iulie 1783

(M. De Laviguerie, M. V. Fons, M. Tajan, *Arrêts inédits du parlement de Toulouse*, t. 1, Toulouse, 1831, pag. 81 et seq.)

La 5 octombrie 1781, domnul Roux vinde un cal de trăsură cu prețul de 120 de livre. El primește această sumă și predă calul în discuție. În data de 12 a aceleiași luni, cumpărătorul îl citează în instanță pe domnul Roux, solicitând obligarea acestuia la restituirea prețului achitat și, corelativ, recăpătarea calului.

Reclamantul a invocat faptul că calul este suferind de o boală specifică – *cheval crevé* – de mai mult de două luni; în fine, în timpul procesului animalul a și sucombat. În aceste condiții, Marea Cameră a condamnat pârâtul la restituirea prețului și la cheltuieli de judecată.

Deși speța citată este anterioară adoptării Codului Napoleon, totuși, aceasta face o frumoasă aplicare a *actio redhibitoria*, avându-și sorginea în Dreptul Roman. Suntem de fapt în prezența unei veritabile acțiuni în rezoluțiunea contractului, dar care, prin specificitatea și nuanțele sale, și-a câștigat dreptul de a purta o denumire de sine stătătoare – vechiul legiuitor folosește în textul art. 1359 C. civ. sintagma „vicii redibitorii”, iar doctrina și jurisprudența o uzitează în unanimitate, doar redactorii Noul Cod Civil (*brevitatis causa* NCC) au preferat, odată cu art. 1710 alin. (1) lit. d), noțiunea de „rezoluțiune”.¹

¹ Imediat înainte de tipărirea prezentei lucrări, legiuitorul român, cu consecvența deja obișnuită, a venit să „peticească” NCC, în forma trasată prin Legea

Mai dorim a aduce în discuție aspectul privind dificultatea deosebită de a trasa, în anumite cazuri, o distincție clară și fermă între viciul ascuns și *error in substantiam* privită ca viciu de voință/consimțământ.

Într-un exemplu elocvent, s-a apreciat că suntem în prezența unei *error in substantiam* când cumpărătorul, dorind a achiziționa un cal castrat, a procurat unul atins de criptorhidie – anomalie congenitală caracterizată prin oprirea testiculului în cavitatea abdominală sau în canalul inghinal.¹

Vom încerca mai departe, foarte concis însă, a încerca trasarea unei linii de demarcație între aceste două instituții. Astfel, *error in substantiam*, în ipoteza admiterii sale, va atrage nulitatea relativă a actului juridic, deoarece respectivul contractant s-a aflat într-o neconcordanță spontană, neprovocată, a propriilor percepții și anumite calități substanțiale esențiale ale obiectului respectivului act, la data/momentul încheierii acestuia. Practic, aici, nu este îndeplinită una dintre condițiile esențiale pentru validitatea

nr. 287/2009, publicată în M. Of. nr. 511 din 24 iulie 2009, prezentându-ne Legea nr. 71/2011, publicată în M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011. Deși în preambulul ei se reliefează ca principal obiect punerea de acord a legislației civile existente cu prevederile acestuia, precum și soluționarea conflictului de legi rezultând din intrarea în vigoare a Codului Civil, totuși, **modificările** aduse efectiv textului NCC în redactarea avută în anul 2009 sunt realmente substanțiale. În această incertitudine legislativă, dorind a oferi cititorului și o informație „la zi”, am ținut în mod deosebit a revizui întreaga lucrare, observând cu satisfacție că completarea care se impune este doar una minoră. Și din aspectul subliniat anterior, apreciem că reiese valoarea și principialitatea „nestematelor” culese între coperțile prezentei, jurisprudență aptă a trece testul timpului, indiferent de modificările legislative intervenite. În fine, intervenția noastră se va realiza doar ca notă de subsol, acolo unde, firească, prin Legea nr. 71/2011 s-a adus într-adevăr vreo modificare textului inițial al NCC analizat, variantă redacțională „primă” *sine qua non* avută și de noi în vedere. Prin această modalitate de abordare, cititorul va putea observa și mai ușor evoluția respectivului text, putându-l astfel percepe și interpreta corespunzător.

¹ Cour. 22 noiembrie 1927, 11, 436, *apud*. B. Ionescu, *Eroarea-viciu de consimțământ în lumina dispozițiilor Noului Cod Civil*, în RRDP nr. 5/2008, nota 40, pag. 69.

convențiilor, și anume consimțământul valabil al părții – art. 948 pct. 2 C. civ.; art. 1.179 alin. (1) pct. 2 NCC¹.

În ipoteza viciului ascuns, sancționarea acestuia se va putea realiza prin intermediul rezoluțiunii, privită ca desființarea retroactivă a unui contract sinalagmatic cu executare *uno actu*, în cazul neexecutării culpabile a obligațiilor de către una dintre părți, neimportând buna credință sub forma necunoașterii viciului. În acest din urmă caz, vorbim de un contract încheiat cu respectarea întocmai a condițiilor de fond și formă, doar că una dintre părți, incumbându-i-se garantarea contra viciilor bunului, este chemată tocmai în această vedere.

În cadrul ideatic prezentat – formulând o teză *prima facie* heteroclită – ne apare că decizia din anul 1927 poate primi ambele soluții, în funcție de împrejurările de fapt concrete ale afacerii. Deși, pe tărâm teoretic, doctrinarii par să fi trasat o distincție inechivocă între cele două, practica, cu ale sale luxuriante nuanțe, ne aduce constant noi rafinamente.

Raportat strict la speța analizată, bunul vândut poate fi impropriu întrebuințării la care era destinat, prin prisma viciului ascuns, respectiv a bolii în discuție, cumpărătorul dorindu-și și obținând în final un cal, însă acesta este afectat de un defect, neajuns, cusur.

Dacă însă „trăsătura” calului, de a fi castrat, a constituit, la momentul încheierii contractului, acea calitate substanțială, avută principalmente în vedere pentru concluziunea vânzării, iar bunul vizat nu o întrunește, atunci vom fi indubitabil în prezența unei *error in substantiam*. Cum spunea inegalabilul Marcel Planiol, chestiunea de a cunoaște dacă o calitate este substanțială sau nu reprezintă o *question de fait*, care nu se poate hotărî decât prin aprecierea circumstanțelor care pot varia la infinit.²

¹ În redactarea din anul 2009, art. 1179 alin. (1) pct. 2 vorbește despre „consimțământul valabil al părților”, iar în forma actuală doar de „consimțământul părților”.

² M. Planiol, *Traité de droit civil*, t. II, LGDJ, Paris, 1912, no. 1053, pag. 351. Bunăoară, dacă doresc să achiziționez un cal arab, iar în realitate obțin unul normand

Conchizând, pentru a cunoaște dacă suntem în prezența unei *error in substantiam* sau a unui viciu ascuns – în anumite cazuri, inundate de nuanțe extrem de rafinate, fiind foarte dificil a le delimita – trebuie analizat eminentemente voința părților contractante.

Sub aspectul practic, al litigiului propriu-zis, apelarea la acțiunea redhibitorie ori la cea cunoscută sub denumirea de *quantum minoris*, ambele posibile în cazul viciului ascuns¹, presupune o probațiune mai facilă a fi realizată spre deosebire de *error in substantiam*. Este și natural să fie astfel, deoarece, în prima ipoteză, se va căuta probarea unui fapt obiectiv, iar în secunda, a unui fapt subiectiv. Prezenta idee nu constituie o *contradictio in terminis* cu cea imediat mai sus reliefată, deoarece probarea viciului ascuns, cu al său „veșmânt” obiectiv, se va pune în discuție și se va realiza doar ulterior scrutării voliționalului contractanților.

La final, vom mai oferi o remarcabilă decizie de speță, care delimitează printr-o manieră extrem de rafinată – iarăși, într-o controversată problemă – viciul ascuns de neconformitatea bunului. Așadar: trebuie a aminti, într-adevăr, că acțiunea redhibitorie fondată pe viciul ascuns și acțiunea pentru absența livrării conforme sunt supuse, fiecare, la fundamente juridice totalmente

vom fi indubitabil în prezența unui *error in substantiam*. V.-N. Marcadé, *Explication théorique et pratique du Code Napoleon, méthodique*, t. 4, Paris, Delamotte, 1869, pag. 360. Deosebit de interesant, dar rămâne de discutat, s-a apreciat chiar că o sarcină gemelară constituie un viciu ascuns, acest tip de gestație fiind considerată ca o anomalie – C. Ap. Poitiers, 20 noiembrie 2002. Aidoma, claustrofobia – Montpellier, 13 noiembrie 2001; artropatia interfalangiană distală evolutivă incompatibilă cu sportul competițional – C. Ap. Orléans, 13 septembrie 1999 (toate deciziile *apud*. M. Carius, *Le droit du cheval et de l'équitation*, France Agricole, 2005, pag. 87 și 88).

¹ Într-o exprimare și mai completă: dreptul de a solicita, în cazul unui viciu ascuns al bunului vândut, fie rezoluțiunea vânzării, fie reducerea prețului, nu exclude – chiar dacă, pe de altă parte, vânzătorul avea cunoștința de viciu la momentul vânzării – facultatea pentru cumpărător de a pretinde repararea și păstrarea bunului ori, pe cale de echivalență, daune interese; această facultate rezultă din chiar același principiu din care se inspiră art. 1645 C. civ. – Cass. civ., 11 aprilie 1933; Cass. com., 20 ianuarie 1959; Cass. com., 6 noiembrie 1978, *apud*. T. Canfin, *Conformité et vices cachés dans le droit de la vente*, Publibook, 2010, pag. 169.

distincte; că acțiunea în neconformitatea livrării nu poate prospera decât atunci când cumpărătorul a primit un lucru diferit de cel comandat, adică ce prezintă sau nu caracteristicile specifice trasate prin convenția părților (...); că nu este loc de a primi solicitarea în rezoluțiunea vânzării pentru încălcarea acestei obligații, atunci când, de fapt, disfuncționalitățile invocate nu constituie o lipsă de conformitate, ci un viciu ascuns nesusceptibil pe de altă parte a servi ca fundament acțiunii redhibitorii în virtutea prescripției acesteia, cum just a fost relevat.¹

2. Testament olograf. Locul datei

Atunci când după data unui testament olograf se află o dispoziție nouă nedată, fiecare poate fi declarată regulată, dacă data apare aparținând în egală măsură tuturor părților.

Cour. Cass., sect. req., 2 februarie 1807
(*Dalloz*, t. 10, Bruxelles, 1829, pag. 285)

Datele speței se prezintă în felul următor: la 10 august 1762, testamentul olograf se termină astfel: *Fait a la Morissière, ce 10 août 1762; signé Louis Chasson, abbé – Et pareillement, je donne a Marie-Anne Piverte, le métairie de la Gaillotière.*

¹ Cass. civ. 1, 9 decembrie 2010, preluată de pe site-ul: www.legifrance.gouv.fr. – marele autor al dreptului francez, J. Ghestin, făcând referire la hotărârile primei camere civile ale Casației din 5 mai și 27 octombrie 1993, le consideră ca un spectaculos reviriment jurisprudențial prin statuarea, ca principiu: „viciile ascunse [...] se definesc ca o lipsă/defect care fac lucrul impropriu destinației normale”. Este vorba așadar de o definiție obiectivă a viciilor în opoziție cu definiția contractuală a lucrului livrat care ar intra în domeniul neconformității. În acest sens, v. J. Ghestin, *Les articles 1622 et 1648 du Code Napoléon et les garanties conventionnelles*, în lucrarea *Mélanges offerts à Marcel Fontaine*, De Boeck & Larcier, Bruxelles, 2003, pag. 170 și 171.

Cererea în nulitatea acestui testament este refuzată și astfel, implicit, actul de ultimă voință este validat, prin hotărârea Curții din Poitiers.

Sesizată cu un *pourvoi* (recurs), Curtea de Casațiune, cu concluziile lui M. Giraud, o respinge, menținând soluția instanței din Poitiers, având în vedere că: testamentul poartă o dată care apare aparținând în mod egal tuturor părților actului, astfel încât declararea actului ca regulat și valabil nu a intrat în contradicție cu ordonanța din 1735.

Soluția, deși *prima facie* poate părea de mărunță importanță, opinăm că aduce o nuanță extrem de rafinată în coloratura acestei materii. Astfel, credem că este eronat a afirma efectiv brut că locul pe care data îl ocupă în cuprinsul actului este indiferent.¹ Observăm că în speță, prin modalitatea de redactare, data – într-adevăr, alături de semnătură – realmente a „tăiat” testamentul în două, „unduindu-l”. De aceea Curtea, cu mare rafinament, a analizat dacă aceasta aparține în egală măsură ambelor părți sau, altfel spus, dacă cele două porțiuni au fost realizate sub același temporal.

Această forare este crucială, deoarece, în ipoteza în care „pasajul” „*et pareillement (...)*” a fost scris, de pildă, la o dată ulterioară celei de 10 august 1762, nu va putea să-și producă efectele fiind izbit de nulitate absolută. De ce anume? Simplu exprimat, deoarece „pasajul” în discuție constituie un veritabil testament nou, care aduce dispoziții noi față de cele inițiale, practic vorbind aici de un codicil, care la rândul-i trebuie să fie scris, semnat și datat de către testator pentru a fi valabil.

În fine, trebuie să remarcăm că testamentul n-ar fi putut fi desființat în întregime, în cel mai negativ caz menținându-se prima parte a acestuia.

De asemenea, este de subliniat că ideile mai sus exprimate nu sunt afectate – nici de *lege lata* și nici sub egida viitorului Cod Civil –

¹ V., în acest sens, V.-N. Marcadé, *Éléments du droit civil français ou Explication méthodique du Code civil*, t. 4, Paris, 1847, pag. 8.

de aspectul că condițiile de formă ale testamentului din speță erau cârmuite de dispozițiile *Ordonnances civiles du Chancelier Daguesseau* purtând anul 1735, Curtea analizându-le sub auspiciile acestei ordonanțe – firesc de altfel, *tempus regit actum* – chiar dacă la data judecării era deja în vigoare Codul Napoleon.

Conchidem aici cu o decizie de speță, la rându-i remarcabilă, în legătură cu aceeași problemă a datei testamentului olograf. Astfel, văduva Volain a redactat un testament olograf pe prima pagină a unei file de hârtie pentru scrisori, fără a insera o dată în cuprinsul acestuia. A lăsat mai departe în alb cea de-a doua și a treia pagină, doar pe cea de-a patra scriind, într-o modalitate firească în care o scrisoare ar fi adresată: *Ceci contient mes derniers volontés, adressées a M. Battu, que je prie de faire exécuter. Fait a Gien, ce 25 Mars, 1761. Signé de la Croisette, veuve Voilain*. Iar pe cealaltă parte era scris astfel cum urmează: *C'est moi qui la cache en cire rouge et en chiffres. Signé de la Croisette, veuve Voilain*.

Testamentul a fost atacat pe considerentul că data sa nu a fost inserată exact pe pagina ce conținea întregile sale dispoziții, argument respins ca nesustenabil prin hotărârea din 21 mai 1762.¹

¹ P. A. Merlin, *Répertoire universel et raisonné de jurisprudence*, t. 13, Paris, 1815, pag. 595. „Excavând” în două surse distincte, niciuna dintre acestea nu ne oferă și argumentația în susținerea soluției de respingere. Cu toate acestea, ne apare indubitabil că legiuitorul nu a pretins – și nimeni nu trebuie să se substituie sau să denatureze voința acestuia – ca data să se regăsească obligatoriu pe aceeași pagină cu dispozițiile efective de ultimă voință și/sau cu semnătura. Mai mult, nu este impusă nici necesitatea datării fiecărei pagini a unui testament în ipoteza în care ne vom afla în prezența unui act *mortis causa* mai „consistent” ca întindere. De asemenea, nu importă dacă mai exista suficient loc și pentru inserarea datei pe respectiva pagină, atâta timp cât, consemnată pe altă pagină, acestea formează un tot unitar, apărând că data în discuție aparține întregului „ansamblu”. În fine, s-a decis că semnătura poate preceda data fără a se vicia astfel testamentul – în acest sens, v. Liège, 23 iunie 1823, apud. *Dalloz*, t. 16, pag. 762, și Cour de Bruxelles, 15 iunie 1863, apud. *Pasicrisie. Cour de Belgique*, Bruxelles, 1863, pag. 333. Principiile exprimate în deciziile citate au rămas nealterate și în contemporaneitate: (...) legea nu precizează locul pe care această semnătură trebuie a o ocupa și că mențiunea numelui și prenumelui

3. Testament. Distrugere. Sarcina probei

Existența unui testament odată dovedită, revine autorului dosirii sau distrugerii sarcina probării că acesta nu întrunește forma impusă de lege. Căci moștenitorul instituit, privat de titlul său, chiar de acela care îl critică, nu are niciun mijloc, prin însăși fapta acestuia, de a se apăra de atacul său.

Cass. civ., 1 decembrie 1812

(R. T. Troplong, *Droit civil expliqué*, t. 2, Ed. Labrue, Bruxelles, 1852, no. 1452, pag. 13)

testatorului poate constitui o semnătură valabilă dacă nu există niciun dubiu asupra identității autorului actului, nici asupra voinței de a aproba dispozițiile sale; (...) deducând, precum și din analiza dispozițiilor în discuție, că testatorul nu a dorit a lăsa niciun dubiu asupra identității, nici asupra manifestării voinței sale, exprimată în textul de care se leagă într-o manieră indisolubilă, că ansamblul prezintă o coerență indiscutabilă și nu poate fi vorba de o ciornă sau de o simplă schiță (...) judecătorii instanței de apel au putut admite că mențiunea domnișoarei Z., a prenumelui și numelui său, chiar dacă figurează pe plic ca început al testamentului, constituie o semnătură în sensul art. 970 din Codul civil – Cass. civ. 1, 21 iulie 1980, preluată de pe site-ul www.easydroit.fr. Mai insistăm; în primul rând, legea nu specifică locul pe care semnătura testatorului trebuie a o ocupa pe testament; decidând că testamentul scris de Thierry X. la 17 octombrie 1997 nu poate fi considerat valabil, semnătura sa figurând chiar înainte de ultimele dispoziții testamentare, Curtea de apel a violat art. 970 din Codul civil – Cass. civ. 1, 17 iunie 2009, preluată de pe site-ul www.legifrance.gouv.fr. Totuși, trebuie să arătăm că – strict privitor la problema dacă numele și prenumele testatorului poate constitui o semnătură valabilă – s-a decis, într-un reviriment jurisprudențial pe care, în opinia noastră, trebuie a-l aplica în funcție de specificitatea fiecărui caz, și nu cu obtuzitate: Având în vedere că testamentul olograf nu este valabil dacă nu este semnat de mâna testatorului și că simpla mențiune a numelui și prenumelui în contextul dispozițiilor testamentare nu poate fi asimilat cu o semnătură, deoarece, pentru a fi semnul distinctiv de aprobare personală și definitivă a conținutului actului, trebuie neapărat să fie aplicată în urma acestuia. – Cass. civ. 1, 14 ianuarie 2003, apud. *Bull.* I, 2003, no. 14, pag. 9; În speță, testamentul se prezenta astfel: „Je, sousignée Madame Paule X., veuve de M. Albert Y., demeurant à (...) institue pour ma légataire universelle en pleine propriété Madame Nicole Z., demeurant à (...), désirant qu'elle recueille l'universalité des biens qui composeront ma succession”.